

SÜLEYMAN ÇELEBÎ. Veya EMÎR SÜLEYMAN ÇELEBÎ (1377?—1410), Bayezid I. (Yıldırım)'in en büyük oğlu olup, babasının Timur 'a esir düşmesi ve vefatını müteakip bir müddet Edirne 'de saltanat sürdüğü cihetle garplı tarihçiler tarafından Osmanlı hanedanı içinde Süleyman I. olarak pâdişâh itibar olunmuş, fakat Osmanlı tarihçileri tarafından sâdece fetret devrinin bir şehzâde-emîri sayılarak pâdişâhlar silsilesine alınmamıştır. Bununla beraber, tarihçi Mustafa Âlî senelerce onun nâmına hutbe okunduğunu ve eski devirlerde de kırk-elli gün içinde iki-üç hükümdarın bile hüküm sürdüğünü kabul eden müverrihlerin mevcudiyetini belirterek, onu da bir pâdişâh olarak kabul etmiştir (*Kunh al-ahbâr*, matbu kısım, V, 117). Bayezid'in cülusundan sonra imparatorluğun kurulmasında tütûhat hareketlerinde ve idâre hayatında genç bir şehzade sıfatıyla vazifeler alan Süleyman Çelebi, önce, Aydın ve Saruhan beyliklerinin ortadan kalkmasıyla yeni fethedilmiş olan Karası ve Saruhan sancak beyliğine tâyin edilmiş (1390), sonra Rumeli fütuhâtında da kendisine vazife verilmiştir. Ezcümle 1393 'te Macar kiralının Tuna kenarına gelmiş olması ve Bulgarların onlarla birleşmesi ihtimâli, Bayezid 'i harekete getirdiğinden, Bulgar kır allığını tamamen ortadan kaldırmaya karar veren pâdişâh, Emir Süleyman Çelebi kumandasında bir ordu sevk etmişti. Bu ordu, Bulgarların payitahtı olan Tırnova 'yi şiddetli bir muhasaradan sonra almış ve müteakiben de müstahkem birer kale olan Silistre, Niğbolu ve Vidin zaptolunmuştu. Daha sonra Kastamonu valiliğine tâyin edilen Süleyman Çelebi, 1398 'de, Kâzi Burhan al-Din 'in Akkoyunlu-lar ile mücâdelesinde öldürülmesi ve

Sivas ümerâsı tarafından Bayezid I. 'in davet edilmesi üzerine, mühimce bir kuvvetle o tarafa gönderildi. Şehzade bu esnada Akkoyunlu beyini mağlûp ve Erzincan 'a doğru çekilmeğe mecbur etmişti. Kâzi Burhan al-Din 'in memleketi Osmanlı devletine ilhak edilince Sivas valiliğine şehzade Süleyman Çelebi tâyin edildi (Taki al-Din İbn Şuhba'nin, *all'lâm bi-târih ahi al-islâm* 'ından naklen İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı tarihi*2, 1, 299 ; krş. mad. BAYEZİD I.). Timur, ordusu ile Sivas 'a doğru gelirken (1400), Süleyman Çelebi bu kuvvetlerin büyük üstünlüğünü duyarak çekilmiş, şehrin müdâfaasını Malkoç-oğlu Mustafa Bey 'e bırakmıştı. Öyle anlaşılıyor ki, Sivas'ın Timur tarafından zaptını müteakip Emir Süleyman yine eskisi gibi Karasi, Aydın ve Saruhan sancaklarının başına geçmiş ve Ankara harbine de bu sıfatla ve bu sancaklar kuvvetlerinin başında iştirak etmiştir (*Tttc al-tavârih*, I, 169). Ancak gerek onun, gerek diğer şehzadelerin bu savaşta kumandanlığı bir merasimden ibaretti [bk. mad. BAYEZİD I.]. Süleyman Çelebi 'nin bulunduğu ordunun sol cenahında gerçek kamandan Hoca Fîruz Bey idi. Bu meydan muharebesinin kaybedileceğini anlayan vezîr-i âzam Ali Paşa, yanında büyük şehzade Süleyman Çelebi bulunduğu halde, yeniçeri ağası Hasan Ağa. su-başı İnebey ve diğerleri ile birlikte, dögüşe-dögüşe ric'at etmiş ve böylece şehzade, esir olmaktan kurtulmuştu. Harp sahasından hemen Bursa 'ya gelen Süleyman Çelebi küçük kardeşi Kasım Çelebi 'yi, kız kardeşi Fatma Sultan '1 <re hazineden götürebildiği kadarını beraberine alarak İznik'e ve müteakiben Gemlik'ten bir gemiyle İstanbul 'a Anadoluhisarı 'na kaçmaya muvaffak oldu. Bu yüzden

Timur 'un muhâreiâo

S^LEYMAfo ÇELEBÎ (EMİR}.

beden sonra Süleyman Çelebî 'yi yakalamak üi<=re torunu Muhammed Mirza 'yi mühim bir kuvvetle Bursa tarafına göndermesi neticesiz kaldı ve sâdece Bursa'nın yağma ve tahribi ile bir kısım hazînenin galiplerin eline geçmesine sebep oldu. Bundan sonra Timur, her tarafa elçiler ve nâmeler göndererek kendisine tâbiyet ve vergi talep ettiği sırada, Anado-luhisarı 'nda (Güzelcehisar) bulunan Süleyman Çelebî 'ye de iki elçisi ile bir nâme gönderdi ; bizzat gelmesini veya vergi göndermesini, aksi takdirde üzerine yürüyeceğini bildirdi. Buna karşılı _____k şehzade de Timur 'a Şeyh Ramazan adındaki

elçisini bir çok altın ve hediyelerle göndermiş, hürmetkârâne bir lisanla onun lütuf ve atıfetine iltica ettiğini bildirmiş, babasını af ve ona hükümdarlığına lâayık bir muamele gösterirse, nezdine gelebileceğini de ilâve etmişti (Hammer, II, 79 ye Uzunçarşılı, *agn. esr.*, s. 317). Timur, elçiye, Süleyman Çelebî 'nin endişe etmeden gelebileceğini, arada hiç bir soğukluk sebebi kalmasını arzu etmediğini, şehzadeye karşı dostluk ve inayet göstereceğini bildirdiği gibi, İzmir 'i ald.ktan sonra tekrar yanına gelen ve Süleyman Çelebî 'nin tazimlerini arzeden şeyh Ramazan'a, efendisine Rumeli yakasının hükümdarlığını verdiğini tebliğ ile kendisine met-bûiyet alâmeti olarak altın kemer, külah ve al tamga ile ferman ve berat yollamıştı. Bir müddet Güzelcehisar 'da kalan Süleyman Çelebî, Avrupa'dan dönen Bizans imparatoru Manuel ile anlaşarak Gelibolu 'ya gitti ve burada imparatorla 1403 Gelibolu anlaşmasını yaptı. Buna göre, Süleyman Çelebî imparatora Kartal, Pendik, Gebze ile bâzı adaları ve Mi-sivri 'ye kadar Karadeniz

sahilini, Rumeli 'de Selanik, Tesalya ve daha bâzı yerleri terketmekte idi. Dukas bu anlaşmanın İstanbul 'da yapıldığını, şehzadenin imparatorundan, kendisini ecdadının Rumeli'deki topraklarına sahip olabilmesi için, Edirne 'ye göndermesini reca ettiğini, kardeşleri Kasım Çelebî ile Fatma Hâtûn 'u ona rehin bıraktığını, bahsi geçen yerleri Bizans 'a iade eylediğini bildirmektedir (Bonn tabı, s. 78).

Emîr Süleyman aynı zamanda bâzı ticarî imtiyazlar vermek sûretiyle Venedik ve Cenevizlilerle de anlaşmıştı (3 Haziran 1403 i. Buna göre, bu iki İtalyan cumhuriyeti, Timur 'un Rumeli 'ye geçmesine manâ olacaklarını taahhüt ediyorlardı. Bu suretle Rumeli 'ye geçen Emir Süleyman Çelebî, Edirne'de hükümdarlığını ilân etmiş ve Ankara muharebesine Yıldırım Bayezid 'in tabii ve müttefiki sıfatıyla katıldıktan sonra dönmüş olan Sırp despotu İstefan Lazareviç ile de bâzı tâvizlerde

bulunarak, anlaşmıştı. Bu sırada Bulgaristan'da eski çar ailesinin tahrikiyle fırsattan istifade etmek isteyen bir isyan hareketi vuku buldu ise de, derhal bastırıldı.

Emîr Süleyman 'ın Edirne 'de devletin başına geçmesini Amasya 'daki kardeşi Çelebî Mehmed (I.) evvelâ iyi karşılamış ve onu tebrik ederek hediyeler göndermişti. Bundan çok memnun olan Emîr Süleyman ise, buna mukabil hediyelerle cevap verdi (*Tâc alfavorih*, I, 218 v. d.). Fakat sonradan İsâ ve Mehmed çelebiler arasında ihtilâf ve mücâdeleler başlayıp da, Anadolu ve Rûm eyâletlerine hâkimiyet bahis mevzuu olup bu arada Ulubad savaşında İsâ Çelebî bozularak İstanbul 'a kaçınca, Emir Süleyman, İsâ Çelebî 'nin tarafını tutmuş, Anadolu 'daki hâkimiyetinin büyük

kardeş Isâ Çelebî 'ye âit olması gerekeceği fikrini müdâfaa etmişti. Bihiştî (British Mu-seum nüshası, var. 55)'ye göre, Edirne 'de kendi adamlarına bu münâsebetle „Ben kail değilim ki ulu karındaşımız dururken kiçisi (küçüğü) taht-ı hilâfete çıkıp saltanat eyleye ..." diyerek açıkça vaziyet almış, sonra da imparatorudan Isâ Çelebî'yi yanma göndermesini istemişti. Müteakiben Anadolu 'ya geçip o tarafları da zaptetmeğe karar verdi (Neşrî, *Ci-hannümâ*. nşr. Köymen-Unat, II, 430 v. d.). Ancak daha önce Isâ Çelebî 'ye yardım ederek onu tekrar Bursa üzerine göndermeyi uygun buldu. Gerçekten, Isâ Çelebî Gelibolu 'dan Anadolu tarafına geçip evvelâ Karasi taraflarını işgal etti. Sonra Bursa'ya uğramıyarak Beypazarı taraflarına gitti ve Çelebî Mehmed i!e daha ziyâde mağlûbiyetle neticelenen bir çok mücâdelelerde bulundu [bk. MEHMED I.]. Edirne 'de bulunan Emir Süleyman, Anadolu 'da kardeş'eri arasında cereyan eden harekâtı ve mücâde'.eleri dikkatle takip etmekteydi. Son defa, Isâ Çelebî'nin Aydın, Saruhan ve Menteşe beylerinin yardımlarına rağmen mağlûp olması üzerine, Çelebî Mehmed 'e karşı koymak üzere bizzat Anadolu 'ya geçti ve Bursa'yi aldı. Çelebî Mehmed mukavemet edemeyerek Amasya 'ya çekilmişti. Bundan sonra Emir Süleyman Ankara üzerine yüüdü ve vezîr-i âzam Çandarlı-zâde Ali Paşa 'nın aldığı tedbir ve baş-vurduğu bir hiyle neticesinde, Ankara muhafızı ve Çelebî Mehmed 'in adamı Fîruz Bey-zâde Yakub Bey'in elinden, Ankara 'yi aldı; bu kadar başarıyı kâfi görerek daha ileri gitmedi ve Bursa 'ya döndü. Burada, îtiyad hâline getirdiği içki ve »efâhat âlemine daldı. Bunu öğrenen Çelebî Mehmed ise, onu Bursa 'da bir baskına uğratmak maksadı yle acele o tarafa yürüdü. Bu sırada Emir Süleyman 'in

beylerinden Süleyman su-başı

t

SÜLEYMAN ÇELEBİ (EMİR% 181

„il yazmağa çıkmış" ve Sakarya kenarında Çelebi Mehmed kuvvetlerine rastlamıştı. Vaziyeti haber verdiğinde Emir Süleyman telâşa kapılarak Rumeli 'ye dönmek istemiş, fakat vezîr-i âzam Ali Paşa mâni olmuş ve onu Çelebi Mehmed ile savaşa tahrik etmişti (Neşri. *ayn. esr.*, s. 462). Bu suretle iki ordu Yenişehir civarında karşılaştı, fakat savaş olma-di. Zîrâ, Ali Paşa, sadâkatinden bahisle Çelebi Mehmed 'e mektup göndermiş ve bunda onun yanındaki beylerin Emir Süleyman tarafından elde edildiklerini bildirmişti. Gerçi, Çelebi Mehmed. Ali Paşa 'nın Ankara kalesini yine böyle bir hiyle ile ele geçirdiğini düşünerek, vezîr-i âzamin söz ve vaadlerini inanmamış ise de, bu esnada şarabdar Ilyas Bey 'in, Emir Süleyman tarafına geçmesi, onun gözüne, Ali Paşa 'nın sözlerinin doğruluğunu bir dereceye kadar ispat eder göründü ve bunun üzerine de Çelebi Mehmed, ağabeyi Emir Süleyman ile muharebeden vaz geçerek, Amasya 'ya döndü, Emir Süleyman da yine Bursa'ya çekildi. Bu sırada Sivrihisar ahâlisi Emir Süleyman 'a müracaatla kaleyi kendisine teslim edeceklerine dâir haber gönderdiler. Bu kale evvelce Osmanlılara âit iken Timur, Karaman -oğlu 'na vermişti. Bu haber üzerine Emir Süleyman. o tarafa gitti ise de, kale teslim olmadı. O da bir yandan bu kaleyi muhasaraya teşebbüs etti, diğer yandan da, kuvvetlerinden bir kısmını Çelebî Mehmed elindeki yerleri tahrip ve yağma ettirmek üzere gönderdi. Karamanoğlu Mehmed Bey ise, Emir Süleyman 'in küçük bir kuvvetle Sivrihisar muhasarasında bulunduğunu öğrenerek onu bastırmak istemiş, fakat, durumdan

vaktinde haberdar olan Emir Süleyman. Karamanoğ'u'nu meşgul etmek üzere, ümerâsından Evrenos Bey 'i Karaman memleketleri üzerine göndermişti (bk. Neşri, *Cihannümâ*. s 470 v. d.). Bunun üzerine Karaman-oğlu Mehmed Bey ile Çelebi Mehmed arasında bir görüşme ve Emir Süleyman aleyhine ittifak oldu ki, buna göre, Karaman-oğlu'nun yanında bulunan Mûsâ Çelebi, Mehmed Çelebi 'ye sâdık kalmak şartıyla, Rumeli 'ye geçirilerek orada Emir Süleyman aleyhinde faaliyette bulunacak ve bu suretle Emir Süleyman Edirne 'ye dönmeğe mecbur kalacaktı ı 1409 \ Evrenos Bey, bu ittifakı duyunca Emir Süleyman'ın yanına dönüp duru mu, anlattı; onun tavsiyesi üzerine de kuvvetleri ile birlikte Ankara önerine gelen Süleyman Çelebi, burada bir mikdar kuvvet bırakarak Bursa'ya döndü. Bu hâdiseler sırasında Çandarlı Ali Pa?a vefat etmiş. Emir Süleyman kendisine akıl ve tedbir tavsiye edecek kuvvetli bir şahsiyetten mahur a kalmıştı.

Bu

esnada Süleyman Çelebi, düşmanları ile ittifak eden Aydın-oğlu Cüneyd Bey üzerine de yürümüş ve adetâ, aleyhinde Karaman-oğlu 'ndan başka Germiyân-oğlu 'nun da dâhil olduğu kuvvetli bir ittifak hâsıl olmuştu. Neticede Mûsâ Çelebi Sinop yolu ile denizden Rumeli tarafına geçirilmiş ve Eflak voyvodasının da yardımıyla bu bölgede hayli tarafdar toplamıştı. Emir Süleyman ise, Ayasuluk (Selçuk) 'da 4 ay kadar kaldıktan sonra Mûsâ Çelebi 'nin faaliyetinden telâşa düşerek Gelibolu yolu ile Edirne 'ye dönmüştü [bk. madd. MÛSÂ ÇELEBÎ, MEHMED I.].

Mûsâ Çelebi Eflak voyvodası Mireea'dan başka Sırp despotunun kardeşi Vak (Vilk) ve Bulgar boyarlarını da kendisine yardımcı olarak kazanmıştı. Buna karşılık

Süleyman Çelebi Bizans imparatorunun yardımını sağlamış bulunuyordu. İki taraf arasında, bir rivayete göre, Bizans surları altında, diğer bir rivayete göre de, Çatalca civarında vuku bulan savaşta Sırp kuvvetlerinin birden-bire Emir Süleyman tarafına geçmeleri Mûsâ Çelebi kuvvetlerini zayıf düşürmüş, Mûsâ Çelebi de mağlûp olarak kaçmıştı. Galip gelen Emir Süleyman Çelebi. Mûsâ Çelebi'nin artık bir daha kendisine karşı gelmeyeceğini zannederek takibe lüzum görmedi, alıştığı işret ve eğlence âlemine devam etti. Bu arada Mûsâ Çelebi, Süleyman Çelebi 'nin gafletinden istifâde ederek gizlendiği yerden çıkıp mücâdeleye tekrar başladı. Rumeli 'deki beyleri ve akıncıların başı olan Mihal-oğlu Mehmed Bey 'i elde etti. Bunlarla birlikte Emir Süleyman 'in kuvvetleri ile Sofya civarında vuku bulan savaşta galip gelerek Edirne üzerine yürüdü. Mûsâ Çelebi 'nin Edirne 'ye yaklaştığını Emir Süleyman'a hamamda içki âleminde iken haber vermişlerdi (Neşri, *ayn. esr.*, s. 482). O, bu hâdiseyi kendisine bildiren Evrenos Bey'i tahkir ettiği gibi, yine tehlikeyi anlatan ve tedbir isteyen yeniçeri ağası Hasan Ağa 'nın 'da sakalını tıraş ettirmek suretiyle aleyhdarlarını çoğalttı. Huzurundan bu suretle cezalandırılmış olarak çıkan Hasan Ağa, kendisine katılanlarla birlikte Süleyman Çelebi 'yi terk etti. Onun yanında sâdece belli-başlı ümerâdan Karaca Bey, Kara Mukbil Bey ve Oruç Bey kaldılar. Neticede Süleyman Çelebi, geceleyin Karaca Bey ve Kara Mukbil Bey ile birlikte İstanbul tarafına kaçtı. Neşri'ye göre. bir Türkmen kılavuz onları başka bir yoldan Düğüncü-îli denilen bir köye götürmüş, adamlarına da haber vererek onu tevkife teşebbüs etmişti. Türkmenlerden müteşekkil olan bu köy halkı, bu esnada Kara Mukbil Bey'i öldürmüş, Karaca

Bey'i yaralamış, Emir Süleyman
18* SÜLEYMAN ÇELEBÎ (EMÎR) - SÜLEYMAN MEHRÎ.
'in da atını okla vurarak kendisini bağlamış
lar, sonra da peşlerini takip eden Mûsâ Çele
bi 'nin bir adamına teslim etmişler, o da Mûsâ
Çelebi 'den aldığı emir üzerine Süleyman Çe
lebi'yi boğdurtmuştu (18 Mayıs 1410; Neşrî,
ayn. esr., s. 484). Diğer bir rivayete göre,
Emir Süleyman İstanbul 'a doğru kaçarken
Düğüncü köyüne gelmiş, bu köy halkı da onu
tanımayarak öldürmüş, sonra Mûsâ Çelebî ta
rafından katiller idam ettirilerek, köy yakıl
mıştır (*Tâc al-tavârih*, I, «20; Âşık Paşa
zade, *Tevârîh-i Âl-i Osman*, İstanbul tabı,
s. 82 ; Oruç Bey, *Tarih*; Lutfî Paşa, *Tevârîh-i
Âl-i Osman*, s. 61 ; diğer tarihçilerin görüş
leri için bk. Uzunçarşılı, *ayn. esr.*, s. 338).
Emir Süleyman'ın na'şısı Bursa'ya gönderilerek
büyük babası Murad Hudâvendigâr 'in Çekir
ge 'deki türbesi yanına defnettirilmiştir. Şâir
tabiatlı, ince ruhlu, ilim ve san'at erbabı
nın hâmisisi olan Emir Süleyman Çelebî sefa
hate, zevk ve sefaya düşkündü ; babasının azim
ve kudretine sahip değildi. Çandarlı-zâde Ali
Paşa gibi akıllı ve tecrübeli bir vezîr-i âzami
olmasına rağmen fetret devrinin sarsıntıların
dan devleti kur taramamış ve bir idare altın
da toplamak suretiyle Osmanlı birliğini kura
mamıştır. Ancak devrinin ilim ve san 'at adam
larını Edirne 'de toplayarak az-çok ilmî ve ede
bî bir hareket meydana getirmiştir. Bilhassa
Ahmedî 'nin *İskender-nâme*'yi Emir Süleyman
Çelebî adına tanzim etmesi kayda şayandır.

Bibliyografya : Metinde zikredilenlerden başka Müneccimbaşı, *Tarîh-i*, III, tür. yer; Ahmedî, *Dâstan ve Tarih Âl-i Osman* (*Osmanlı tarihleri*, I, Türkiye yayınevi, s. 23 v. dd.); Şükrullah, *Bahcat altavârih* (aynı sild içinde), s. 58 v. dd.; Nişancı Ömer Paşa, *Osmanlı sultanları tarihi* { aynı cild içinde }, s. 348 v. dd.; Beşir Çelebî, *Tevârîh-i Âl-i Osman* (nşr. İsmail Hikmet Ertaylan), İstanbul, 1948, s. 70 v. dd.; *Düstûr-nâme-i Enverî*, tür. yer i Hüseyin Hüsâmeddin, *Amasya tarihi*, III, 163 v. dd.; Hammer, *Devlet-i Osmaniye tarihi* (trc. M. Atâ). II, tür. yer ; Tayyib Gökbilgin, *Edirne ve Paşa livası*, bk. fihrist; *Sicill-i osmânî*, I, 42; Iorga, *GOR*, I, 325 v. dd.; G. Heyd, *Storia del Commercio del Levante nel Medio Evo* (Turin, 1913), s 835 v. d.; İsmail Hamî Dânişmend, *Osmanlı tarihi kronolojisi*, I, bk. fihrist (M. TAYYİB GÖKBİLGİN.)